

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Освітній ступінь бакалавр

Галузь знань: 23 Соціальна робота

Спеціальність: 231 Соціальна робота

Освітньо-професійна програма: Соціальна робота (соціально-психологічне
консультування)

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні науково-методичної комісії
факультету соціальної та психологічної
освіти

«24» грудня 2021 р.

(протокол № 4)

Голова науково-методичної комісії

 доц. Бондаренко Г.В.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму атестаційного екзамену укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця за освітнім ступенем «Бакалавр» зі спеціальності 231 «Соціальна робота», схвалена науково-методичною комісією факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 4 від 24 грудня 2021 року).

Атестаційний екзамен призначений для визначення теоретичної і практичної підготовки випускника до виконання професійних завдань. Програма і порядок проведення випускних екзаменів визначається «Положенням про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії» та іншими нормативно-правовими документами.

Програма включає перелік питань з дисциплін циклів загальної та професійної підготовки, передбачених навчальним планом, освітньо-професійною програмою підготовки фахівців зі спеціальності 231 «Соціальна робота»: Вступ до спеціальності, Історія соціальної роботи, Людина в сучасному соціумі, Соціальна педагогіка, Інклюзивний туризм, Етика соціальної роботи, Основи соціалізації особистості, Технології соціальної роботи, Система організації соціальних служб, Соціальна робота з різними групами клієнтів.

**ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ: 231 «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ: СОЦІАЛЬНА РОБОТА
(соціально-психологічне консультування)
ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ «БАКАЛАВР»**

Бакалавр повинен оволодіти:

загальними компетентностями:

- ЗК 1.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК 2.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК 3.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 4.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 5.** Здатність планувати та управляти часом.
- ЗК 6.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 7.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК 8.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 9.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 10.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 11.** Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 12.** Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 13.** Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- ЗК 14.** Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
- ЗК 15.** Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

фаховими компетентностями:

- ФК 1.** Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).
- ФК 2.** Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.
- ФК 3.** Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.
- ФК 4.** Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

ФК 5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.

ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.

ФК 7. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.

ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.

ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проектів і програм.

ФК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

ФК 17. Здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

ФК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

ФК 19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері соціальної роботи.

ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

**Програма атестаційного екзамену
для випускної атестації здобувачів вищої освіти
за спеціальністю «Соціальна робота» ОС «Бакалавр»**

Вступ до спеціальності

Соціальна робота як єдність теоретичних знань, практичної та навчальної діяльності. Еволюція суспільної допомоги і соціальної роботи. Відносини між соціальними працівниками і клієнтами. Моделі соціальної роботи. Психологічні, соціологічні, комплексні моделі соціальної роботи. Соціальна робота з людьми, що мають функціональні обмеження. Соціальна робота з проблемними сім'ями та дітьми, що залишилися без піклування батьків. Соціальна робота з людьми похилого віку. Соціальна робота з безробітними та бездомними людьми. Соціальна робота з людьми, які зазнали насильства в сім'ї. Соціально-педагогічна робота з переселенцями в Україні. Соціальна робота з людьми, залежними від психоактивних речовин та хворими на ВІЛ/СНІД.

Історія соціальної роботи

Соціальна допомога в суспільствах Стародавнього Світу. Соціальна допомога у Західній Європі в період раннього (V–X століття) та класичного (XI–XV століття) середньовіччя. Родоплемінні й громадські (общинні) форми допомоги і взаємодопомоги у слов'ян до кінця X століття. Княжа та церковно-монастирська форми підтримки нужденних в Київській Русі в X–XIII століттях. Система соціальної допомоги у XIV – в першій половині XVII ст. в Україні. Державна опіка та система соціального забезпечення у другій половині XVII – першій половині XIX століть. Соціальний захист з другої половини XIX століття до 1917 року. Формування та становлення системи державного соціального забезпечення в СРСР. Соціальна робота в незалежній Україні. Історичні віхи розвитку соціальної роботи у Європі та США.

Людина в сучасному соціумі

Соціальне оточення – основа життєдіяльності людини. Соціальні групи як інститути соціалізації особистості, та роль і місце в них індивіда. Соціальні проблеми сучасного суспільства. Соціальні проблеми молоді в Україні. Екологічна культура в професії соціальної сфери. Розвиток та становлення сучасної дитини у соціумі. Особистісний розвиток в процесі міжособистісної комунікації. Основи правового статусу людини і громадянина України. Професійне становлення особистості як необхідна умова прогресивного розвитку суспільства. Саморозвиток та самореалізація особистості як передумова розвитку суспільства.

Соціальна педагогіка

Провідні категорії соціальної педагогіки. Зміст, структура, принципи та методи соціально-педагогічної діяльності. Сім'я як провідний фактор соціалізації особистості. Зміст та форми соціально-педагогічної роботи з сім'єю. Характеристика соціального сирітства в Україні. Поняття сирітства та соціального сирітства. Причини бездоглядності та безпритульності дітей в Україні. Характеристика неповнолітніх, що відносяться до "дітей вулиці". Соціально-педагогічна робота з соціальними сиротами. Традиційні та інноваційні форми опікування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Соціально-психологічний портрет особистості з обмеженими функціональними можливостями. Характеристика моделей соціальної підтримки осіб з обмеженою дієдатністю. Девіантна поведінка дітей та молоді як форма соціальної дезадаптації. Характеристика різних видів девіантної поведінки неповнолітніх. Види делінквентної поведінки. Особливості адиктивної поведінки неповнолітніх.

Інклюзивний туризм

Розвиток інклюзивного туризму в Україні. Розвиток інклюзивного туризму за кордоном. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з інвалідністю. Вимоги до місць проведення туристичних заходів на свіжому повітрі. Поширення інклюзивного туризму: від туристичних фірм до освітніх закладів. Опис основних нозологій та їх особливості. Особливості розроблення турів для осіб з інвалідністю. Особливості організації та планування заходів для осіб з інвалідністю.

Етика соціальної роботи

Професійна етика, її зміст та значення в соціальній роботі. Історія становлення та розвитку етичних традицій соціальної роботи. Професійний портрет спеціаліста із соціальної роботи. Деонтологія соціальної роботи. Законодавчо-нормативні документи як підґрунтя поведінки соціального працівника. Спілкування як важлива складова професійної діяльності соціального працівника. Основи етичної комунікації в професійній діяльності соціального працівника. Культура міжособистісних стосунків у професійній сфері соціального працівника. Етичні засоби подолання конфліктів у діяльності соціального працівника. Особливості професійно-етичної культури та її зв'язок з професійним іміджем соціального працівника.

Основи соціалізації особистості

Сутність соціалізації людини. Соціалізація як соціально-педагогічне явище. Загальна характеристика основних етапів та фаз соціалізації. Фактори соціалізації. Провідні теорії соціалізації. Розвиток особистості в онтогенезі. Сім'я як провідний інститут соціального формування особистості. Засоби масової інформації в

системі соціалізації особистості. Соціальні групи як головні інститути соціалізації. Соціальні ролі особистості як механізми соціалізації.

Технології соціальної роботи

Поняття соціальних технологій, їх структура, функції. Соціальна діагностика в технологіях соціальної роботи. Технології соціальної профілактики та адаптації. Технології соціальної реабілітації та терапії. Міждисциплінарні технології соціальної роботи. Технології соціальної роботи з сім'єю. Технології соціальної роботи з людьми літнього та старого віку. Технології соціальної роботи з батьками новонароджених дітей. Технології роботи з людьми, що мають функціональні обмеження. Технології соціальної роботи з дітьми та підлітками. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями

Соціальна робота з різними групами клієнтів

Основи соціальної роботи з спеціальними групами клієнтів. Соціальна робота з військовослужбовцями та їх сім'ями. Принципи організації та зміст соціальної роботи з інвалідами. Система соціальної допомоги людям похилого віку та самотнім. Соціальна робота з особами, які мають алкогольні та наркотичні проблеми. Організація роботи з особами без визначеного місця проживання. Соціальний захист інтересів жінок, що зазнали насилля в сім'ї. Організація роботи з людьми суїцидальної поведінки. Організація соціального супроводу особам, що повернулися з місць позбавлення волі.

Система організації соціальних служб

Сучасний стан та перспективи розвитку системи соціальних служб в Україні. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації. Організаційна діяльність соціальних служб. Планування в діяльності соціальної служби. Організаційна структура соціальної служби. Організація надання соціальних послуг згідно з державними стандартами. Моніторинг та оцінка якості соціальних послуг. Технологія ведення випадку отримувача соціальних послуг та оцінки потреб дитини та сім'ї.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ
ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
для випускної атестації здобувачів вищої освіти
за спеціальністю «Соціальна робота» ОС «Бакалавр»**

1. Взаємодія соціальних служб.
2. Взаємозв'язок теорії та практики соціальної роботи.
3. Види соціально небезпечних явищ: алкоголізм, наркоманія.
4. Девіантна поведінка, її сутність, види, передумови виникнення.
5. Діагностичний етап соціальної роботи.
6. Етапи індивідуальної діяльності соціального працівника з різними категоріями клієнтів.
7. Загальні підходи та принципи соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження.
8. Застосування принципів універсального дизайну при плануванні інформаційної роботи з населенням.
9. Консультування як метод соціальної роботи.
10. Людина як суб'єкт та об'єкт соціальної роботи.
11. Методи аналізу документації.
12. Методи і технології соціальної роботи з людьми, що мають функціональні обмеження
13. Напрями соціальної роботи із людьми з обмеженими функціональними можливостями.
14. Основні принципи діяльності міжнародної організації ООН.
15. Організаційна структура керування (ОСК) соціальною роботою.
16. Організаційна структура соціальної служби.
17. Організаційно-розпорядницькі методи соціальної роботи.
18. Організація заходів щодо попередження насильства в сім'ї.
19. Організація надання допомоги бездомним людям.
20. Організація практичної соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їхніх сімей.
21. Організація соціальної роботи з людьми без визначеного місця проживання.
22. Освітні групи: групи сімейної освіти, групи професійної орієнтації, групи вільного вибору.
23. Основні види соціально-психологічної допомоги ВІЛ-інфікованими та хворими на СНІД.
24. Основні методи соціальної роботи з групою.
25. Основні напрями соціальної роботи.
26. Основні функції соціальної роботи.
27. Особливості професійної діяльності соціального педагога.
28. Особливості соціально-правового захисту сім'ї, як напрям соціальної роботи.
29. Оформлення соціальної роботи як професійної діяльності (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)

30. Групи суб'єктів соціальної роботи залежно від їх функцій.
31. Передумови становлення професійної соціальної роботи у країнах Західної Європи та США.
32. Підготовка друкованих інформаційних матеріалів.
33. Поняття «ризик» і «групи ризику».
34. Правові основи соціального захисту людей з особливими потребами в Україні.
35. Причини виникнення соціального сирітства в Україні.
36. Проблеми соціальної реабілітації осіб без визначеного місця проживання – колишніх ув'язнених.
37. Проведення тренінгів у соціальній роботі. Особливості соціально-психологічних тренінгів.
38. Професійно-етичний кодекс як підґрунтя поведінки соціального працівника.
39. Рекламно-інформаційні технології як напрям діяльності в соціальній роботі.
40. Різновиди та наслідки торгівлі людьми.
41. Світовий досвід впровадження сучасних соціальних технологій в роботі з вразливими категоріями населення (на прикладі соціального обслуговування сім'ї та дітей).
42. Світовий досвід впровадження сучасних соціальних технологій в роботі з вразливими категоріями населення (на прикладі соціальної роботи з біженцями та мігрантами)
43. Соціальна політика в Україні. Поняття, сутність, мета і завдання соціальної політики.
44. Соціальна робота з людьми похилого віку.
45. Соціальна робота із сім'єю.
46. Соціальна робота як наука.
47. Соціальна робота як професія.
48. Соціальний педагог в закладах системи соціального захисту населення.
49. Соціальні групи, націлені на збереження чи зміни адаптивних моделей поведінки.
50. Соціально-психологічне консультування у соціальній роботі.
51. Соціально-психологічні детермінанти формування основних функцій соціальних працівників на підприємстві.
52. Спілкування. Аспекти спілкування.
53. Становлення соціальної роботи в Україні.
54. Стратегічне планування діяльності соціальної служби та його етапи.
55. Сутність поняття «безробіття» види та форми.
56. Сутність поняття «сім'я». Особливості соціальної роботи із сім'єю.
57. Сутність процесів адаптації та соціалізації людини і їхня роль у соціальній роботі.
58. Сутність та види прояву соціального сирітства в Україні.
59. Сучасний розвиток соціальної реклами в Україні.
60. Сучасні уявлення про інвалідність та причини виникнення інвалідності.

61. Телефонне консультування в соціальній роботі.
62. Установи соціального обслуговування інвалідів: типи та завдання.
63. Філантропічний підхід у становленні системи соціальної допомоги.
64. Характеристика категорій клієнтів соціальної роботи.
65. Характеристика молоді як соціально-демографічної групи.
66. Основи соціальної роботи з спеціальними групами клієнтів
67. Соціальна робота з військовослужбовцями та їх сім'ями.
68. Принципи організації та зміст соціальної роботи з інвалідами.
69. Система соціальної допомоги людям похилого віку та самотнім.
70. Соціальна робота з особами, які мають алкогольні та наркотичні проблеми.
71. Організація соціальної роботи з особами без визначеного місця проживання.
72. Соціальний захист інтересів жінок, що зазнали насилля в сім'ї.
73. Організація соціальної роботи з людьми суїцидальної поведінки.
74. Організація соціального супроводу особам, що повернулися з місць позбавлення волі.
75. Девіантна поведінка як соціальна проблема.
76. Види девіацій.
77. Здоровий спосіб життя як профілактика девіантної поведінки.
78. Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
79. Технології соціальної профілактики та адаптації.
80. Технології соціальної реабілітації та терапії.

**ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ
ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
для випускної атестації здобувачів вищої освіти
за спеціальністю «Соціальна робота» ОС «Бакалавр»**

1. Визначити знання, вміння та якості, що необхідні соціальному працівникові для здійснення індивідуальної роботи з клієнтом.

2. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – уточнення, вибірккову рефлексію змісту, відкрите запитання.

Клієнт (жінка): «Останнім часом мій син жахливо поводитьсь».

3. 27-річна молода людина образила свою матір. Вони живуть окремо. У нього своя сім'я та маленька дитина. Він працює на двох роботах та ще й вчиться на заочному відділенні. Часу ні на що катастрофічно не вистачає. Мати ж, постійно дорікає його в тому, що він рідко їй дзвонить та навідує. Вона – здорова 56-річна жінка, яка могла б ще працювати, але не хоче, хоче жити на пенсію та бути «вільною» і нічого не робити. Чергового разу, коли вона стала дорікати його

у неувазі, не розуміючи, як йому важко в житті все дістається, він не витримав та назвав її егоїсткою та старою відьмою.

Дайте відповідь:

А) ключовий момент того, що відбулося;

Б) ключова поведінка;

В) почуття та емоції, породжені в результаті даної ситуації.

4. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – переказ, вибірккову рефлексію змісту, закрите запитання.

Клієнт (учителька): «Щось відбулося з цією дитиною. Поводиться якось дивно. Домашні завдання в зошиті виконує, але уголос відповісти нічого не може. А після того, як я розповіла про це його матері, взагалі кілька днів не приходив у школу. Правда, мама зателефонувала і сказала, що він застудився. Але довідки Андрій не приніс, а став ще більш скованим. А коли я на останньому уроці викликала його відповідати, він так на мене подивився, ледве не заплакав».

5. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – перефразування, інтерпретацію, резюмування.

Клієнт (мати підлітка): «Мене давно хвилювали його пізні повернення додому. А коли я знайшла в його кишені залишки якоїсь висушеної трави, мені стало взагалі не по собі».

6. Чоловік, який за крадіжку 2 роки відбув покарання в місцях позбавлення волі вийшов на свободу. Після ув'язнення він повернувся у звичне для себе середовище. Серед друзів є люди, які системно порушують закон.

Проаналізуйте ризики.

Запропонуйте методи профілактичної роботи з попередження рецидиву.

7. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – переказ, перефразування, резюмування.

Клієнт (чоловік 40 років): «Я постійно себе контролюю. Я ніколи не проявляють своїх емоцій. Всі вважають мене дуже стриманою людиною. Інколи мені здається, що я нічого просто не відчуваю – так я привчив себе до того, що відчуття і переживання відображають людську слабкість».

8. У сім'ї, де чоловік зловживає алкоголем, дружина неодноразово намагалася змінити місце проживання в надії, що він кине пити. Зрозумівши, що це марно, перестала звертати увагу на нескінченне пияцтво. Стала жити і терпіти заради дітей.

Визначте ключову проблему.

Запропонуйте методи й форми роботи з подолання проблемної ситуації.

9. Жінка 50-десяти років, що втратила в автокатастрофі чоловіка та єдиного сина, ніяк не може знайти відповіді на питання: «Чому це відбулося зі мною? Чому загинули саме мій чоловік та син? Що мені тепер робити? Більше дітей я вже не зможу мати, та й заміж навряд чи вийду – у маленькому місті важко знайти чоловіка вдові. Я відчуваю себе зовсім спустошеною та морально і фізично пригніченою. Я була привабливою жінкою і ніхто не давав мені мого віку. Тепер же я – стара жінка з сивим волоссям. Я втратила мету в житті. У мене до того ж

немає роботи та можливостей знайти її. На які ж засоби я буду жити? Та й що всім до мене? Я тепер нікому не потрібна».

Дайте відповідь:

А) ключовий момент того, що відбулося;

Б) ключова поведінка;

В) почуття та емоції, породжені в результаті даної ситуації.

10. Заміжня 40-річна жінка прийшла до соціального працівника за порадою з приводу своїх частих суперечок з чоловіком. Через них їй в житті все стало не мило, і їй навіть здається, що витікає «життєва енергія». Дітей у них немає і практично нічого їх не об'єднує – ні спільні інтереси, ні духовні цінності, ні кохання. Нічого, крім домашнього господарства.

Дайте відповідь:

А) ключовий момент того, що відбулося;

Б) ключова поведінка;

В) почуття та емоції, породжені в результаті даної ситуації.

11. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – перефразування, продовження думки клієнта, інтерпретацію.

Клієнт (жінка 35 років): «Я ніколи не запитую, чи потрібно допомогти людині. Я просто допомагаю їй. Це моє життєве кредо. Але деякі вважають, що я нав'язуюся зі своєю допомогою».

12. Якими професійними навичками повинен володіти соціальний працівник, який здійснює соціально-психологічне консультування?

13. На основі опису проблемної ситуації клієнта сформулюйте систему завдань, які необхідно вирішити для подолання його проблем.

Клієнт (дівчинка 16 років): «Дівчинка 16 років завагітніла. Батьки, дізнавшись про це, збирають дочці необхідні речі і виставляють її за двері зі словами: «Нам в домі сорому не треба».

14. Як ви поясните помилку у формулюванні питання: «Як ви могли погодитися...?» (відмовитися., запросити., не запросити., так відповісти., не відповісти). Запропонуйте вірний спосіб побудови запитання.

15. На основі описаних невербальних проявів клієнта під час інтерв'ю сформулюйте емпатійні висловлювання.

«На початку розмови клієнт був нервовий, активно жестикулював, не посміхався. Упродовж розмови, жести – стримані, спокійні. По закінченню розмови: жести – спокійні, м'які; на обличчі – посмішка».

16. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте способи (дії) щодо її профілактики та вирішення.

«Соціальні працівники часто відчують серйозні емоційні та психологічні навантаження. Для деяких людей справжнім шоком стає вид житла і стан людини. У соціальних працівників може виникнути відчуття гидливості, відрази і навіть почуття образи на організацію, яка направила їх на роботу в такі умови. Якщо ж соціальні працівники довгий час відвідують підопічного, який знаходиться за межею бідності, то у них може виникнути комплекс провини за своє власне

благополучний стан, розчарування і відчай, що йде від неможливості щось суттєво змінити для таких людей. Що робити?»

17. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте – відкрите запитання, продовження думки клієнта, закрите запитання.

Клієнт (студентка факультету соціальної роботи): «Я провчилася вже до 5-го курсу, коли стала сумніватися в правильності вибору своєї майбутньої професії».

18. Охарактеризуйте цінності, що лежать в основі соціальної роботи з індивідуальним випадком.

19. Охарактеризуйте вміння і якості соціального працівника, необхідні для успішної індивідуальної соціальної роботи.

20. Охарактеризуйте значення візуального контакту та оцінки фізичного та емоційного стану клієнта в процесі інтерв'ю. Вкажіть ознаки, на які можна спиратися при оцінці емоційного стану клієнта.

21. Охарактеризуйте техніку уважного слухання та можливості її використання в ході індивідуального інтерв'ю.

22. Охарактеризуйте техніку емпатійного вислуховування та можливості її використання в ході індивідуального інтерв'ю.

23. Охарактеризуйте прийоми узгодження з клієнтом позицій щодо проблем клієнта та їх причин та можливості їх використання в ході індивідуального інтерв'ю.

24. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте способи (дії) щодо її профілактики та вирішення.

«Буває, що соціальні працівники, часто навідують своїх підопічних, дуже сильно до них прив'язуються, прикипають душею. Люди похилого віку входять в життя соціального працівника разом зі своїми проблемами – справжніми і майбутніми. Спочатку в такому зближенні чи не таїться ніякої небезпеки. Соціальні працівники забігають до свого підопічного в зручну хвилинку, а ті, в свою чергу, дзвонять їм і в будь-який час, звертаються зі своїми проблемами. Але ось настає хвилинка, коли соціальний працівник починає перейматися такими відносинами. Він розуміє, що не розраховував свої сили. Виявляється, що підопічний тепер вимагає занадто багато його часу, уваги, любові і навіть фінансів. Починає виявляти невдоволення і сім'я соціального працівника. Назріває конфлікт. Що робити?»

25. Охарактеризуйте структуру індивідуального інтерв'ю в соціальній роботі.

26. Розробіть інтерв'ю з використанням відкритих та закритих запитань у процесі дослідження проблем клієнта. За наступною формулою:

З. З. В. В. З. В. В. З. З. (де, З. – закрите запитання; В. – відкрите запитання).

27. Проаналізуйте фрази консультанта і зробіть висновки з приводу директивності та недирективності використаного підходу. Визначте, які директиви належать кваліфікованому консультанту, а які – некваліфікованому:

а) *«Вам обов'язково слід відмовитися від вживання наркотиків»;*

б) *«Дивлячись на свого сина, ви щодня повинні думати про те, який він дорослий і самостійний: “Мій син сам справляється зі своїм життям!”»;*

в) *«Додайте до свого арсеналу засобів реагування на труднощі примирення з невідворотним»;*

г) *«Будьте собою, врешті-решт!»*

28. Бездітна сім'я взяла на виховання 5 дітей сиріт. Було створено дитячий будинок сімейного типу. Спочатку все було добре, але через кілька місяців двоє братів перестали йти на контакт з батьками-вихователями й почали провокувати конфліктні ситуації.

Проаналізуйте ситуацію й визначте можливі причини такої поведінки.

Запропонуйте методи та форми роботи з подолання проблемної ситуації.

19. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте варіанти вирішення.

«Багатодітна сім'я. Мати виховує дітей одна. Матеріальний рівень сім'ї значно нижчий за середній (аліменти не надходять, державна допомога – мінімальна). Умови проживання дітей не відповідають нормам, але стосунки в сім'ї чудові і приводу для обґрунтованого вилучення дітей із сім'ї немає (мати навіть думки такої не припускає). Якими будуть ваші дії?»

30. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте варіанти вирішення.

«У підвалі будинку оселилася група безпритульних підлітків. Правопорушень вони не чинять (займаються жебрацтвом і додатково працюють на базарі) і ви вже кілька разів забирали їх до міського притулку, звідки вони через кілька днів тікали до «рідного» підвалу».

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний екзамен приймається Екзаменаційною комісією. Склад комісії затверджується наказом ректора університету. До складання атестаційного екзамену допускаються студенти, які не мають академічної заборгованості. Студент отримує екзаменаційний білет, час для підготовки відповіді відводиться у межах 30 хвилин.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВІДПОВІДІ СТУДЕНТА

Оцінювання студента здійснюється за стобальною шкалою відповідно до вимог ЄКТС: відмінно (A), добре (BC), задовільно (DE), незадовільно (FX).

Програма Атестаційного екзамену затверджена на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи протокол № 5 від 16 грудня 2021 року.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Байда Л. Ю. Інвалідність та суспільство : [навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. К., 2012. 216 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько К. : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
3. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник / Семигіна Т. В та ін.: за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. К. : Академвидав, 2005. 304 с.
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / За заг. ред. проф. І. Д. Звєрсової. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
5. Етика соціальної роботи : навч. посібник. МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; уклад. С. О. Роєнко. 2-е вид., переробл. та доповн. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. 202 с.
6. Ісаченко В. П. Людина в сучасному соціумі: Навчальний посібник. Умань : ФОП Жовтий, 2016. 210 с.
7. Історія соціальної роботи : навчальний посібник / уклад. О. О. Кравченко, О. О. Матрос; МОН України, Уманський державний пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Вид. 3-є доповн. та переробл. Умань : Візаві, 2018. 185 с.
8. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упорядники: С.Я. Марченко, М.С. Крагінов, Л.Ц. Ваховський, О.П. Песоцька, В.О. Кратінова, О.Л. Караман. Луганськ: Альма-матер, 2005. 408 с.
9. Ковальчук Н. П. Основи соціалізації особистості: посібник. Умань: ПП Жовтий, 2011. 118с.
10. Лукашевич М. П. Соціальна робота: теорія і практика [підручник]. К. : Каравела, 2015. 368 с.
11. Методи соціальної роботи : Навчальний посібник / Уклад. : І.Г. Гончар. Умань : «Візаві», 2018. 117 с.
12. Семигіна Т. Міжнародна соціальна робота: пріоритети та стандарти. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 175 с.
13. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
14. Теорія і методи соціальної роботи : [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / За ред. Т. В. Семигіної, І. І. Мигович. К. : Академвидав, 2005. 328 с.
15. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. – 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.

Завідувач кафедри
соціальної педагогіки та
соціальної роботи
к. пед. н., доц.

Ірина АЛБУЛ